

ارائه مدل عملیاتی مؤثر بر جذب سرمایه گذاریمیرمهدی حسینی^۱، یدالله جمالی^۲

^۱کارشناسی ارشد، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد عجب شیر، عجب شیر، ایران
^۲کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، گرایش بازرگانی بین المللی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد عجب شیر، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۰۹

Provide an effective operational model for attracting investment Mirmehdi hosseini¹, Yadollah jamali²

¹M.Sc., Department of Business Management, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Ajabshir Branch, Ajabshir, Iran

²Master of Business Administration, International Business Orientation, Faculty of Management, Islamic Azad University, Ajabshir Branch, Iran

Received: (30/01/2021)

Accepted: (29/02/2021)

شناسه یکتا: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27170837.1399.1.4.6.1>**Abstract**

The objective of the current study was to examine the effect of electronic banking on the behavioral intentions of consumers in banking industry. The current study is practical in term of purpose and based on data collection, data analysis, descriptive research and the method of correlation. Statistical society of the current research included customers of branches of Pasargad Bank in the city of Qom who used the electronic banking services; the convenient sample selection from the targeted type was used for selecting the sample and 110 people were selected as sample. A questionnaire was used to collect data. To investigate means of data analysis including descriptive statistics and inferential statistics, structural equation modeling (using software PLS) was used. The results of analysis of the data showed that demand performance, ease of understanding, perceived risk and perceived usefulness of the use of electronic banking of Pasargad Bank influence on consumers' behavioral intention.

Keywords

Electronic Banking, Expected Performance, Perceived Ease, Perceived Risk, Perceived Usefulness, Consumer Behavioral Intentions.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگویی برای تعیین عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد تجاری خارجی ارس در سال ۱۳۹۹ انجام شده است جامعه آماری این تحقیق، کارشناسان منطقه تجاری، اساتید و صاحب نظران آشنا با مقوله مناطق آزاد و همچنین سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می باشد که ۱۲۰ نفر از آنها فرضیه های پژوهش با استفاده از نرم افزار spss24 مورد بررسی قرار گرفته شده است. نتایج حاصل از انجام این پژوهش بیانگر این امر است که عامل امکانات بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد. عامل مکان یابی بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد. عامل اقتصادی بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد. عامل حمایتی بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد. عامل سیاستگذاری بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد. عامل قوانین و مقررات بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد. عامل مدیریت بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

واژه‌های کلیدی

عامل مکان یابی، عامل اقتصادی، عامل حمایتی، عامل سیاستگذاری، عامل قوانین و مقررات. عامل مدیریت، جذب سرمایه

مقدمه

توسعه ی اقتصادی نیازمند سرمایه گذاری در بخش ها و فعالیت های مختلف اقتصادی است. بدون سرمایه گذاری در طرح های زیربنایی و روینایی نمی توان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت. امروزه بسیاری از کشورهای جهان، تمایل شدیدی به جذب سرمایه های خارجی پیدا کرده اند. یکی از راه های مفید و مناسب بدین منظور ایجاد «مناطق پردازش صادرات» یا مناطق آزاد تجاری- صنعتی است. امروزه تجربه ی بسیاری از کشورها- مانند؛ چین، کره جنوبی، تایوان- نشان می دهد که می توان با ایجاد «مناطق پردازش صادرات» یا «مناطق آزاد تجاری- صنعتی» امکان جذب «سرمایه گذاری مستقیم خارجی» و توسعه ی صادرات کالاهای صنعتی و در نتیجه درآمدهای ارزی کشور را افزایش داد (شاکری و سلیمی، ۱۳۸۵، ۱). امروزه یکی از راهکارهای مفید و مناسب برای گسترش سرمایه گذاری (داخلی و خارجی)، ایجاد مناطق آزاد تجاری می باشد. شکل گیری مناطق آزاد تجاری و صنعتی در بسیاری از کشورهای جهان و از جمله در ایران با هدف فراهم آوردن بسترهای لازم برای ارتقای درجه پیوندیابی با بازارهای جهانی و افزایش میزان صادرات کالاها و خدمات از طریق حذف یا کاهش محدودیت های متعارف موجود در سرزمین اصلی و ایجاد مزیت نسبی برای فعالیت اقتصادی در آن مناطق بوده است که به طور معمول با تجهیز سرمایه های خارجی و بهره گیری از مدیریت و دانش فنی سطح بالا به تسریع رشد و توسعه اقتصادی آن مناطق انجامیده است. در ایران نیز تفکر ایجاد مناطق آزاد تجاری، پیش از سال ۱۳۳۰ شکل گرفت و با تدوین برنامه اول توسعه به دولت اجازه داده شد تا در سه نقطه اقدام به تأسیس مناطق آزاد تجاری صنعتی کند. براساس این برنامه، گمرک و سازمان بنادر نیز موظف به ایجاد مناطق حراست شده ویژه ای شدند تا کالاها و مواد اولیه، قطعات و ابزار تولیدی را که بدون انتقال ارز وارد کشور می شد، به صورت امانی نگهداری کنند (افتخاری و همکاران، ۲۰۰۹). در این میان، منطقه آزاد تجاری خارجی ارس یکی از مناطق آزاد ایران است که در شمال استان آذربایجان شرقی قرار دارد. در این تحقیق سعی می شود به ارائه الگویی برای تعیین عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد تجاری خارجی ارس پرداخته شود.

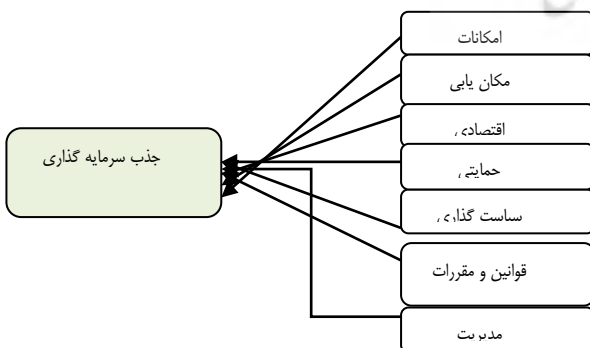
در نهایت سؤالات یا مسأله اصلی ما در این پژوهش این است که عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس بر اساس اولویت کدامند؟ و الگوی تعیین عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس چیست؟ لذا در این پژوهش درصدد پاسخ گویی و ارائه راه حل به سؤالات یا مسأله فوق می باشیم. توسعه اقتصادی یکی از اهدافی است که توسط اکثر کشورها، از جمله ایران به شدت دنبال می شود. بر این اساس، تکیه بر افزایش کمی و کیفی عوامل تولید برای رشد و توسعه پایدار، همواره مدنظر همه کشورها بوده است. رنج کمبود سرمایه به عنوان عامل تولیدی مهم، مانعی جدی بر راه توسعه و

پیشرفت کشورهای در حال توسعه محسوب می شود. از این رو، کشورها برای تحقق اهداف کلان اقتصادی و برای تکمیل منابع داخلی، به منابع خارجی به ویژه سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) روی می آورند؛ از سوی دیگر، سرمایه گذاران خارجی به ویژه شرکت های فراملیتی، جهت ارتقای سطح رقابت پذیری و کسب سود بیشتر به سرمایه گذاری در مناطق مستعد و مزیت دار متمایل شده اند. همچنین در طی دو دهه گذشته با ارتقای سطح تکنولوژی، امکان انتقال سرمایه به میزان قابل توجهی افزایش یافته است. نتیجه طبیعی عوامل مذکور، رشد سریع سرمایه گذاری مستقیم خارجی، در کشورهای مختلف اعم از توسعه یافته و در حال توسعه است.

از جنبه اهمیت، انجام این پژوهش منجر به شناسایی عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد تجاری خارجی می شود و مسئولین امر می توانند از نتایج آن بهره مند گردیده و در مورد عوامل تاثیر گذار بر سرمایه گذاری در منطقه مذکور آگاهی یابند. بر این اساس می توانند با تقویت و ارتقا عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری، نسبت به جذب سرمایه های داخلی و خارجی به منظور توسعه منطقه اقدام نمایند. از جنبه ضرورت نیز، عدم انجام این تحقیق موجب غفلت و ناآگاهی مسئولین منطقه آزاد تجاری خارجی ارس از عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری خواهد شد. لذا در آن صورت در این زمینه برنامه ریزی و اقدامی به عمل نخواهد آمد، زیرا پایه و اساس هرگونه تحول و توسعه اطلاع از عوامل و عناصر موثر و مرتبط با موضوع توسعه و همچنین تجزیه و تحلیل وضع موجود می باشد. بر این اساس با توجه به رقابتی شدن جذب سرمایه و سرمایه گذاران در سطح جهانی و کشوری و به ویژه مابین مناطق آزاد کشور، این غفلت و بی توجهی، باعث جا ماندن از این رقابت شده و موجبات عقب ماندگی و عدم پیشرفت را برای منطقه آزاد تجاری خارجی ارس در پی خواهد داشت. لذا انجام چنین تحقیقاتی در توسعه و پیشرفت منطقه مذکور ضروری به نظر می رسد.

متغیر مستقل

متغیر وابسته

شکل ۱. الگوی مفهومی پژوهش محقق ساخته

فرضیه های تحقیق

عامل امکانات بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس

گزینه ای، استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق، کارشناسان منطقه تجاری خارجی کیش، اساتید و صاحب نظران آشنا با مقوله مناطق آزاد و همچنین سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می باشد. تعداد نمونه آماری در این تحقیق با استفاده از فرمول کوکران بر اساس محاسبات به عمل آمده 120 نفر می باشد که برای انتخاب این نمونه از جامعه آماری مربوطه، از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است.

روایی و پایایی پژوهش

منظور از روایی این است که مقیاس و محتوای ابزار یا سوالات مندرج در ابزار دقیقاً متغیرها و موضوع مورد مطالعه را بسنجد. در این تحقیق برای تعیین روایی ابزار جمع آوری اطلاعات از روایی محتوایی استفاده گردید. بدین ترتیب که پرسشنامه اولیه تنظیم شده در اختیار اساتید و صاحب نظران دانشگاهی رشته مدیریت قرار گرفت تا در رابطه با اینکه سوالات مطرح شده، آنچه را که مد نظر است، اندازه گیری می کند یا خیر؟ اظهار نظر نمایند. سپس نظرات اساتید و صاحب نظران در پرسشنامه ها لحاظ و تغییرات لازم در سوالات به وجود آمد.

پایایی

پایایی به دقت و صراحت ابزار سنجش اشاره دارد و شرط لازم برای روایی است اما کافی نیست. به عبارت دیگر یک ابزار سنجش بدون احراز پایایی دارای روایی نخواهد بود. در این پژوهش محقق به بررسی پایایی پژوهش پیش رو پرداخته است و خوشبختانه میزان آلفای کرونباخ تایید شده است.

تاثیرگذار می باشد.

عامل مکان یابی بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

عامل اقتصادی بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

عامل حمایتی بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

عامل سیاستگذاری بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

عامل قوانین و مقررات بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

عامل مدیریت بر جذب سرمایه گذاری در منطقه تجاری خارجی ارس تاثیرگذار می باشد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی است زیرا تاثیر بین متغیرهایی که از ادبیات تحقیق شناسایی شده در جامعه ای خاص مورد آزمون قرار گرفته است. این تحقیق از نظر روش، توصیفی-پیمایشی است که برای جمع آوری اطلاعات از روش های میدانی و کتابخانه ای استفاده شده است. بدین ترتیب که برای جمع آوری اطلاعات به منظور تدوین مبانی نظری و پیشینه تحقیق از روش کتابخانه ای و برای آزمون فرضیه ها و پاسخ دهی به سوالات تحقیق، از روش میدانی از طریق پرسشنامه با طیف لیکرت ۵

جدول شماره ۱. پایایی متغیرهای تحقیق محاسبه شده با آلفای کرونباخ

ردیف	عنوان	آلفای کرونباخ
۱	عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه گذاری	۰.۸۷۶
۲	عامل مکان یابی	۰.۹۹۱
۳	عامل اقتصادی	۰.۸۷۵
۴	عامل حمایتی	۰.۷۶۵
۵	عامل حمایتی	۰.۷۸۸
۶	عامل سیاستگذاری	۰.۸۷۴
۷	عامل قوانین و مقررات	۰.۷۷۷
۸	عامل مدیریت	۰.۷۶۸

مقدار این آماره ها نشان می دهد که اولاً سوالات پرسشنامه همبستگی بالایی با یکدیگر دارند و ثانیاً پرسشنامه تحقیق، از پایایی بالایی برخوردار می باشد.

جدول ۲. آزمون فرضیات تحقیق

متغیرها	ضریب معناداری	Sig
۱ عامل امکانات	6.917	.000
۲ عامل مکان یابی	2.844	.000
۳ عامل اقتصادی	2.950	.000
۴ عامل حمایتی	1.002	.003

5	عامل سیاستگذاری	2.678	.128
6	عامل قوانین و مقررات	3.785	.003
7	عامل مدیریت	3.789	.000

الف) حفظ نیروهای متخصص و کارآمد و مدیران کارآفرین؛

ب) جذب و جلب نیروهای کارآمد و مدیران کارآفرین؛
مدیران منطقه باید مانع از بروز بوروکراسی و تشریفات زائد اداری شوند و در رسیدگی به درخواست‌های سرمایه‌گذاری و صدور مجوز شرکت‌ها جهت تأسیس و یا جهت ورود به منطقه سرعت عمل به خرج دهند. لذا لازم است نهادها و تشکیلات سازمان منطقه آزاد ارس و دفاتر نمایندگی کلیه ادارات و سازمان‌ها و نهادهای دیگر در مقوله سرمایه‌گذاری با عملکرد منظم و منسجم خود، تحت مدیریت واحد و مستقر در منطقه قرار بگیرند.

مدیران سازمان منطقه آزاد ارس باید با انجام هزینه‌های لازم در زمینه مطالعات و تحقیقات بازاریابی و اتخاذ سیاستی صحیح از طریق تنظیم و تهیه یک استراتژی بازاریابی خارجی و شناخت و مدیریت بر بازار، تولیدکنندگان را در تحقق اهداف، ذی نفع نموده و انگیزه آن‌ها را برای حضور هر چه بیشتر فراهم آورند. مدیران منطقه باید در اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع قوانین، مزایا و شرایط مساعد سرمایه‌گذاری نزد سایر کشورها کوشا باشند و این تلاش برای توسعه و تبلیغ مدیران اجرایی منطقه را می‌توان به سه مرحله زیر تقسیم کرد: - اطلاع‌رسانی به مشتریان بالقوه به شیوه‌ای که علاقه آن‌ها را برانگیزد؛ - تلاش برای متقاعد ساختن مشتریان به سرمایه‌گذاری در منطقه؛ - تلاش برای حمایت و تضمین موفقیت و امنیت سرمایه‌گذاری در منطقه؛ مدیریت منطقه آزاد ارس باید توجه بیشتری به عرضه نیروی انسانی نماید. رفع موانع فرهنگی در مقابل مشارکت زنان در بازار کار باید جدی تلقی شود. همچنین بی‌سوادی گسترده و فقدان بنیان صنعتی پیشرفته، معضلی است که باید از طریق آموزش نیروی انسانی و با برگزاری دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای در منطقه به رفع آن پرداخت. موفقیت مناطق آزاد، به خصوص منطقه آزاد ارس با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی منطقه در گرو امنیت اقتصادی کشور است که باید از طریق قوانین و مقررات جاری مورد توجه قرار گیرد. هر کشور باید با استقرار نظم حقوقی و نهادی معطوف به رشد تولید و تجارت، شرایط باثباتی را برای فعالیت‌های بخش خصوصی در مناطق آزاد بوجود آورد و از راه تغییر مناسب قوانین و مقررات؛ به خصوص قوانین سرمایه‌گذاری و مقررات ناظر بر حرکت و انتقال سرمایه و سود و قوانین کار؛ علاوه بر تأمین امنیت و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و تقویت انگیزه‌ها، زمینه مناسبی در تسهیلات مالی و غیر مالی لازم برای جلب سرمایه‌گذاری فراهم سازد. ابهام‌زدایی از قوانین و مقررات جاری از طریق نقد و اصلاح پاره‌ای از قوانین و مقررات، بهبود روش‌ها و آسان و

نتایج حاصل از انجام این پژوهش بیانگر این امر است که عوامل تاثیرگذار بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد ارس مورد بررسی قرار گرفته است که در این پژوهش تمامی عوامل تاییدشده اند به جز عامل حمایتی تایید شده است.

جذب سرمایه‌گذاری به عنوان یکی از مهمترین پله‌های توسعه اقتصادی محسوب می‌شود. موفقیت و پیشرفت در این زمینه مستلزم شناخت عوامل تاثیرگذار بر آن و بررسی اهمیت هر یک از عوامل مذکور می‌باشد. گرچه تحقیقات نشان می‌دهد که عوامل متعددی بر جذب سرمایه‌گذاری بسته به شرایط مکانی و زمانی تاثیر دارد اما این تحقیق به بررسی و مطالعه عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد تجاری خارجی ارس در سال ۱۳۹۵ پرداخت.

نتایج حاصله از تحقیق نشان داد که عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد تجاری خارجی ارس عبارتند از عامل امکانات، عامل مکان‌یابی، عامل اقتصادی، عامل حمایتی، سیاست‌گذاری، قوانین و مقررات و مدیریت، بدین معنی که می‌توان با تقویت و تضعیف این عوامل بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد تجاری خارجی ارس تاثیر گذاشت. به عبارت دیگر توجه به عوامل مؤثر لازمه ارتقاء جذب سرمایه‌گذاری می‌باشد. چنانچه مسؤلان ذی‌ربط در صدد موفقیت در زمینه جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی باشند، می‌توانند به بررسی این عوامل و ایجاد تغییر در آن‌ها به سمت نیل به هدف نهایی بپردازند. به این دلیل که هر یک از این عوامل (امکانات، عامل مکان‌یابی، عامل اقتصادی، عامل حمایتی، سیاست‌گذاری، قوانین و مقررات و مدیریت)، بر جذب سرمایه‌گذاری تاثیر دارند. در این راستا با توجه به نتایج فرضیات موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

چنانچه مسؤلان و مدیران ذی‌ربط بخواهند موفقیت بیش از پیش در امر جذب سرمایه‌گذاری بدست آورند و در این زمینه به طور هدفمند عمل نمایند، بایستی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری را مد نظر قرار دهند و از طریق ایجاد تغییر در آن‌ها به سمت توسعه و پیشرفت اقتصادی گام بردارند. بدیهی است که ایجاد تغییرات هدفمند و مؤثر در این زمینه می‌تواند مثر ثمر بوده و در دست‌یابی به سرمایه‌گذاری مورد نیاز مؤثر واقع گردد.

دستیابی به اهداف کلان منطقه آزاد ارس مستلزم برنامه‌ریزی صحیح یا تعیین اولویت‌های مربوط و اتخاذ استراتژی‌های مناسب و مستلزم صرف زمان و کار فراوان خواهد بود که این امر نیازمند وجود مدیریت اجرایی قوی و کارا است. لذا بدین منظور نیاز به انجام دو اقدام ذیل، ضروری به نظر می‌رسد:

شد.

منابع

گرایی نژاد، غلامرضا، دقیقی اصلی، علیرضا، استاد رمضان، آذین سادات. (۱۳۹۳). تأثیر عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر متغیرهای نهادی و ساختاری. اقتصاد مالی، ۸-۱۲۵-۲۳-۲۹

افتخاری، رکن الدین، عبدالرضا، وجدانی، تهرانی، هدیه، علی راضیانی، ابراهیم. (۲۰۰۹). مقاله ارزیابی و اولویت بندی مناطق آزاد تجاری ایران با استفاده از روش (MADM)، ۳، ۱۴۳-۱۴۶

شاکری-عباس، سلیمی-فریدون. (۱۳۸۵). عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد چابهار و الویت بندی آنها با استفاده از پژوهشنامه اقتصادی ۲۱، ۵، ۱۲۱-۱۲۶ AHP تکنیک ریاضی ۱۳۵

Asiedu, E. (2002) "On the Determinants of Foreign Direct Investment to Dveloping Countries; Is Africa Different? "World Development, Vol 30 (1),

Dinda, Soumyananda. (2010). "Factors Determining FDI to Nigeria: An Empirical Investigation", Chandragupt Institute of Management Patna (CIMP), Patna -1, Bihar, India.

James B, Ang. (2007). "DetermInants of Foreign Direct Investment in Malaysia", Journal of Policy Modellng, vol. 30, pp. 185-189.PP; 107-119.

منطقی کردن مقررات و همچنین شناخت قواعد و فراهم کردن ساز و کارهای لازم از طریق به رسمیت شناختن تساوی حقوق طرفین در قراردادهای مالی و فراهم کردن عوامل ایجاد اعتماد متقابل و تضمین کافی توسط قوانین و مقررات برای آن‌ها؛ اختصاص بودجه به منطقه آزاد ارس از محل بودجه عمومی کشور، به منظور ساخت و تأسیس امکانات زیربنایی و زیرساخت‌های اساسی منطقه و انجام سرمایه‌گذاری‌های عظیم دولتی در این خصوص؛ به دلیل کمبود زمین در اختیار منطقه جهت واگذاری به سرمایه‌گذاران مستعد به منظور ایجاد صنایع تولیدی و خدماتی، بهتر است بودجه‌ی مناسبی (بودجه عمومی کشور و بودجه سازمان منطقه آزاد تجاری-خارجی ارس) جهت تهیه و خریداری زمین و اراضی مستعد در منطقه جهت واگذاری به سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی اختصاص داده شود.

تقویت و تسریع در ایجاد زیرساخت‌های پیشرفته از جمله فرودگاه مجهز در منطقه، تأسیسات مدرن شهری و غیره؛ استفاده از منابع طبیعی و جاذبه‌های گردشگری استان آذربایجان شرقی و شهر جلفا جهت ایجاد ظرفیت‌های جدید گردشگری، پارک‌های تفریحی مناسب و مجتمع‌های اقامتی مناسب برای تقویت صنعت گردشگری منطقه و کشور جهت کسب و افزایش درآمد ارزی و ریالی؛

پیشنهادات برای محققین بعدی

الف- مدل ارائه شده در تحقیق حاضر برای سایر مناطق نیز مورد آزمون گردیده و نتایج با یافته‌های این تحقیق مقایسه گردد.

ب- با توجه به اینکه در این پژوهش، عوامل امکانات، عامل مکان یابی، عامل اقتصادی، عامل حمایتی، سیاست گذاری، قوانین و مقررات و مدیریت با توجه به پیش مطالعه انجام شده به هفت مورد محدود شدند؛ پیشنهاد می‌گردد در صورت امکان سایر متغیرها نیز مورد مطالعه قرار گیرند.

ج- پیشنهاد می‌گردد عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری علاوه بر تکنیک دلفی با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی، منطق فازی و تاپسیس شناسایی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند.

محدودیت‌های تحقیق

محدودیت‌های تحقیق حاضر عبارتند از:

با توجه به محدودیت زمانی و هزینه‌ای، این تحقیق تنها در منطقه آزاد تجاری خارجی ارس صورت گرفت و نتایج براساس پاسخ آن‌ها به سوالات مطرح شده، بدست آمد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. لذا در تحقیقات آتی می‌توان جامعه آماری تحقیق را گسترش و مناطق دیگر را نیز مورد بررسی قرار داد.

عدم همکاری برخی از آزمودنی‌ها در تکمیل پرسشنامه به علت بی حوصلگی و کمبود وقت که با ارائه توضیحات لازم در خصوص اهمیت و ضرورت انجام تحقیق حاضر، این محدودیت تا حدودی رفع